

II

(Säädökset, joita ei tarvitse julkaista)

KOMISSIO

KOMISSION PÄÄTÖS,

tehty 8 päivänä heinäkuuta 1999,

Ranskan myöntämästä tuesta Crédit Agricole -konsernille notaaritalletusten vastaanottamiseen ja säilyttämiseen maaseutukunnissa

(tiedoksiannettu numerolla K(1999) 2147)

(Ainoastaan ranskankielinen teksti on todistusvoimainen)

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(2000/480/EY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen ja erityisesti sen 88 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan,

ottaa huomioon sopimuksen Euroopan talousalueesta ja erityisesti sen 62 artiklan 1 kohdan a alakohdan,

on mainittujen artiklojen mukaisesti kehottanut asianomaisia esittämään huomautuksensa,

sekä katsoo seuraavaa:

I

MENETTELY

- (1) Komissio ilmoitti 22 päivänä tammikuuta 1998 päivätyllä kirjeellä Ranskan viranomaisille EY:n perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn aloittamisesta, joka koskee Ranskan valtion Crédit Agricolelle myöntämää yksinoikeutta vastaanottaa notaaritalletukset (dépôt des notaires) maaseutukunnissa. Menettely aloitettiin kyseistä yksinoikeutta koskevan kantelun perusteella, jonka tekivät Ranskan pankkiyhdistys (Association française des banques, AFB) ja talletuspankkien ammattiyhdistys (Chambre syndicale des banques populaires, CSBP).
- (2) Ranskan viranomaiset vastasivat komissiolle 9 päivänä huhtikuuta 1998 päivätyllä kirjeellä menettelyn aloittamista koskevassa kirjeessä esitettyihin kysymyksiin. Viranomaiset ilmoittivat aikovansa kumota Crédit Agricolen oikeuden notaaritalletusten vastaanottamiseen vuoden 1998 puolivälistä alkaen. Kun menettelyn aloittamista koskeva tiedonanto oli julkaistu Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä⁽¹⁾, Crédit Agricole lähetti komissiolle 5 päivänä kesäkuuta 1998 päivätyllä kirjeellä perusteluja, joiden avulla pyrittiin osoittamaan, että menettelyn kohteena olevia toimenpiteitä ei ole syytä luokitella valtiontueksi. Komissio esitti Ranskan viranomaisille 22 päivänä syyskuuta 1998 päivätyllä kirjeellä lisätietopyynnön viranomaisten 9 päivänä huhtikuuta toimittaman vastauskirjeen perusteella. Ranskan viranomaiset vastasivat tietopyyntöön 7 päivänä tammikuuta 1999 päivätyllä kirjeellä. Komissio lähetti 25 päivänä tammikuuta uuden kirjeen, jossa se pyysi Ranskan viranomaisilta vahvistusta siihen, että Crédit Agricolelle myönnetty yksinoikeus oli todella kumottu. Viranomaiset ilmoittivat 28 päivänä huhtikuuta 1999 aiheellisista toimenpiteistä, joita ne aikoivat toteuttaa, jotta Crédit Agricolelle myönnetyn yksinoikeuden voimassaolo päättyisi 1 päivänä huhtikuuta 2000.

II

CRÉDIT AGRICOLE — NOTAARITALLETUSJÄRJESTELMÄN KUVAUS

- (3) Ennen Société Générale- ja Paribas -yhtiöiden sulautumista helmikuussa 1999 Crédit Agricole -konserni oli

(1) EYVL C 144, 9.5.1998, s. 6.

suurin ranskalainen ja viidenneksi suurin eurooppalainen pankkiryhmittymä⁽²⁾. Se muodostuu keskinäisistä yhtiöistä, joista ensimmäiset perustettiin 1800-luvun lopulla vastaamaan maanviljelijöiden rahoitustarpeisiin. Ranska perusti vuonna 1926 Caisse nationale du Crédit Agricolen (jäljempänä 'CNCA', joka vastaa säästökassojen välisestä rahaliikenteestä. CNCA yksityistettiin vuonna 1988 ja valtio luopui kaikista omistusosuuksistaan yhtiössä. CNCA:n osakkaita ovat konsernin alueelliset säästökassat (91 prosenttia) ja niiden henkilökunta (9 prosenttia). Alueelliset säästökassat kuuluvat paikallisten säästökassojen määräysvaltaan, joilla on noin viisi miljoonaa osakasta. Konsernista on kehittynyt suuri talletus- ja yleispankkitoiminnan harjoittaja. Sillä oli vuonna 1997 noin 8 200 konttorin verkko ja 9 200 palvelupistettä, joissa tarjotaan peruspankkipalveluja elinkeinonharjoittajien avulla. Maaseudulla Crédit Agricolen toimipaikat muodostavat 33 prosentin osuuden kaikista pankkitoimipaikoista eli sen osuus on paljon suurempi kuin Ranskan pankkiyhdistyksen AFB:n kolmen suurimman pankin osuudet yhteensä.

(4) Crédit Agricole -konsernin merkitys maatalouden rahoituksessa on edelleen suuri, mutta sen asiakaskunta on monipuolistunut kattamaan muitakin ammattiryhmiä ja talouden aloja. Crédit Agricolella oli yksinoikeus myöntää maataloudelle korkotukilainoja vuoteen 1990 asti, jonka jälkeen korkotuesta on kilpailtu vapaasti pankkialalla.

(5) Vaikka notaarit ovat itsenäisiä ammatinharjoittajia, heidät luokitellaan julkishallinnon alaisiksi virkamiehiksi, joiden on noudatettava viranomaisten vahvistamia erityissääntöjä. Notaarit eivät saa pitää hallussaan asiakkaiden talletuksia, jotka liittyvät notariaatteja koskevien säännösten alaiseen toimintaan. Valtio vaatii notaareja sijoittamaan nämä talletukset määrättyihin rahalaitoksiin, joiden luettelon se vahvistaa. Notaarien hallussa väliaikaisesti olevat varat muodostuvat pääasiassa perinnöistä, kiinteistökaupoista, yritysten perustamisesta ja liikearvon luovutushinnoista. Aloitteessaan perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn komissio ilmoitti kantelijoiden ja Ranskan viranomaisten toimittamien tietojen perusteella, että valtio oli vuonna 1972 (25 päivänä elokuuta annetulla säädöksellä) vahvistanut luettelon niistä rahalaitoksista, joilla oli valtuudet ottaa vastaan ja säilyttää alle kolmen kuukauden talletuksia. Tällaisia laitoksia olivat Caisse des

dépôts et consignations (CDC), Chèques postaux ja Crédit Agricole -säästökassat (alle 5 000 asukkaan kunnissa). Vuonna 1973 valtio antoi Crédit Agricolen säästökassoille valtuudet ottaa vastaan notaarien hallussa olevia varoja alle 30 000 asukkaan kunnissa⁽³⁾.

(6) Näistä talletuksista maksetaan yhden prosentin provisio⁽⁴⁾ notaareille. Kuten komissio korosti aloittaessaan tätä menettelyä, vuoteen 1990 asti Crédit Agricolella ei ollut mitään veloitteita vastineeksi tälle edulliselle varainhankintatavalle. Valtion ja Crédit Agricolen välillä 26 päivänä syyskuuta 1990 tehdyllä sopimuksella perustettiin maanviljelijöiden rahoituskulujen alentamiseksi rahasto (Fonds d'allégement des charges financières des agriculteurs, jäljempänä 'FAC'), jota Crédit Agricole lupautui rahoittamaan 500 miljoonalla Ranskan frangilla vuosina 1991 ja 1992, 600 miljoonalla vuonna 1993 ja 500 miljoonalla vuosina 1994 ja 1995. Viranomaisten ja Crédit Agricolen välillä tehtiin vuonna 1996 uusi sopimus siitä, että rahoitusta FAC:lle jatkettaisiin miljardilla frangilla vuosina 1996—1999. FAC:tä rahoitetaan Crédit Agricolen alueellisista säästökassoista notaaritalletusten hoidosta saatujen varojen perusteella. Rahasto tarjoaa korkotukea (erityisesti nuorille maanviljelijöille) ja niin kutsuttuja konsolidointilainoja ja rahoittaa veloista irtautumista helpottaakseen erityisesti toiminnan lopettamista. Crédit Agricole vastaa täysin FAC:n varojen hoidosta.

(7) Aloitteessaan tätä menettelyä komissio katsoi, että yksinoikeuden myöntäminen Crédit Agricolelle notaaritalletusten vastaanottamiseen ja säilyttämiseen

- väärästi kilpailua tavalla, joka voi vaikuttaa yhteisön jäsenvaltioiden väliseen kauppaan,
- antoi Crédit Agricolelle edun, jota se ei olisi markkinaolosuhteissa saanut, ja
- merkitsi valtion varojen käyttöä.

(8) Tästä syystä komissio katsoi, että kyseessä oleviin toimenpiteisiin voi sisältyä merkittäviä osia perustamissopimuksen 87 artiklassa tarkoitettua valtiontukea. Hallussaan olevien tietojen perusteella komissio katsoi, että todetut tuet olivat uutta tukea perustamissopimuksessa tarkoitettulla tavalla ja että näin ollen olisi aloitettava perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdan mukainen menettely toimenpiteiden tutkimiseksi.

(9) Kantelijoiden (AFB ja CSBP) perustelut esitettiin tämän menettelyn aloittamista koskevassa tiedonannossa⁽⁵⁾.

III

ASIANOMAISTEN HUOMAUTUKSET

(10) Lukuun ottamatta Crédit Agricolen esittämiä huomautuksia, komissio ei ole saanut tässä menettelyssä huomautuksia.

⁽³⁾ Lukuun ottamatta kuntia, joissa on 5 001—30 000 asukasta ja jotka kuuluvat yli 50 000 asukkaan talousalueisiin, sekä kuntia, jotka sijaitsevat kehitettävillä maaseutualueilla ja vuoristoalueilla ja jotka kuuluvat yli 50 000 asukkaan talousalueisiin.

⁽⁴⁾ Provisio muodostuu 1 prosentin vuosikorosta, jota maksetaan talletuksista. Näin ollen noin 20 miljardin frangin talletuksista maksetaan notaareille yhteensä 200 miljoonaa frangia provisiota vuodessa.

⁽⁵⁾ Ks. alaviite 1.

⁽²⁾ Moody's-luokituslaitoksen mukaan, vuoden 1997 loppu.

- (11) Ranskan viranomaisten tapaan Crédit Agricole
- korosti, että säästökassoilla on ollut lupa ottaa vastaan notaaritalletuksia vuodesta 1930 alkaen ja että niillä ei ollut yksinoikeutta, koska CDC ja Chèques Postaux saavat myös ottaa vastaan tällaisia talletuksia koko maassa ja myös maaseudulla,
 - esitti, että notaaritalletuksia ei voida pitää valtion varoina ja että näin ollen kyse ei voi olla perustamisopimuksen 87 artiklassa tarkoitetusta valtiontuesta,
 - korosti notaarien julkisen palvelun tehtävää ja kyseistä järjestelyä koskevia velvoitteita,
 - totesi, että notaaritalletusten hoitoon liittyvät kustannukset olivat noin 1,77 prosenttia talletusten kokonaismäärästä,
 - korosti maatalouden alalla myönnettäville lyhytaikaisille luotoille vahvistettua enimmäismäärää, jota sen oli pitänyt noudattaa helmikuuhun 1997 asti ja joka sen mielestä oli asetettu notaaritalletusten vastineeksi,
 - muistutti FAC:n perustamisesta, jota se on rahoittanut 3,9 miljardilla frangilla sen perustamisesta 1990 alkaen suhteellisella osuudella notaaritalletuksista saamistaan varoista: näin ollen myös sitä voidaan pitää notaaritalletusten vastineena,
 - kiisti, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikuttettaisiin, koska sen asiakaskunta muodostuu lähimaaseutukuntien asukkaista ja koska kokonaissummat ovat niin pieniä, että ne muodostavat vain vähäisen osuuden kaikista Ranskassa tehdyistä talletuksista.
- (12) Crédit Agricole korosti, että notaaritalletuksia ottavat vastaan ainoastaan alueelliset säästökassat. Sen mielestä komissio on tehnyt sekä tosiasialliselta että oikeudelliselta kannalta virheen tarkastellessaan alueellisten säästökassojen ja CNCA:n muodostamaa verkkoa yhtenä tuensaajayrityksenä, siis tässä tapauksessa notaaritalletusjärjestelmään liittyvien tukien saajana. Crédit Agricole esitti, että sen kansainvälinen kehitys on ollut vaatimatonta ja että notaaritalletuksilla ei mitenkään ole pystytty rahoittamaan CNCA:n toiminnan kansainvälistymistä, koska notaaritalletuksethan on tehty konsernin alueellisiin säästökassoihin. Varat, joihin notaaritalletukset sisältyvät, kirjattiin pankin mukaan vain alueellisten säästökassojen taseeseen. Alueellisten säästökassojen mahdollinen ylijäämä, mukaan luettuna notaaritalletukset, sijoitetaan CNCA:han, mutta tämä tapahtuu markkinaehdoin ilman, että CNCA saisi tästä minkäänlaista etua.
- (13) Crédit Agricole kiisti, että valtion luopuminen notaaritalletuksista koskevista korvauksista ja tästä johtuva järjestelmästä muutoin saatujen tulojen menetys olisi valtiontukea. Kyse ei ollut tuesta, koska valtio toteutti lukuisia toimenpiteitä, tällainen korvausvelvollisuus asettaisi kyseenalaiseksi kansallisen lainsäädännön mukaisen valtion taloudellisten toimenpiteiden harkinnanvaraisuuden ja koska periaatteena on, että viranomaisten toimenpiteet ovat yleishyödyllisiä. Crédit Agricole totesi myös, että yhteisön lainsäädännössä ei vaadita valtiota hyötymään taloudellisesti Crédit Agricolelle myöntämässään oikeudesta.
- (14) Crédit Agricole väitti, että järjestelmään liittyvien vaatimusten vuoksi viranomaiset olisivat valinneet sen joka tapauksessa riippumatta notaaritalletuksiin oikeutettujen rahoituslaitosten luettelosta.
- (15) Crédit Agricole korosti, että Ranskan korkeimman hallinto-oikeuden 27 päivänä maaliskuuta 1997 antamassa tuomiossa todettiin, että notaaritalletuksia koskevat säännökset olivat paitsi perustamisopimuksen 82 artiklan myös 86 artiklan mukaisia ja että ne eivät näin olleet voineet olla ristiriidassa perustamisopimuksen 87 artiklan kanssa. Crédit Agricole korosti etenkin, että AFB:n jäsenpankit tarjosivat tunnetusti vastaavanlaiset vakuudet kuin Crédit Agricole vasta sen jälkeen kun AFB määräsi 8 päivänä helmikuuta 1994, että notaaritalletukset korvattaisiin tarvittaessa kokonaissuudessaan tilanteessa, jossa AFB:n jäsenpankki ajautuisi konkurssiin.
- (16) Crédit Agricole katsoi lisäksi, että komissio oli sekoittanut oletetun tuen tuesta saatavaan hyötyyn. Arvioidessaan Crédit Agricolen saamia etuja notaaritalletusten vastaanottamisesta ja säilyttämisestä komissio ei ole ottanut huomioon sitä markkinaosuutta, jonka Crédit Agricole saisi Ranskan maaseudulla ilman erityisjärjestelyjäkin (jos järjestelmä olisi yleisesti käytössä), eikä sitä osuutta, jonka hankkiminen siltä nykyisin estetään kaupunkialueilla. Crédit Agricolen laskelmien mukaan sen osuus notaaritalletuksista ilman sille myönnettyä erityisjärjestelyä olisi 12,1 miljardia frangia. Kun otetaan huomioon, että pankki vastaanotti 21 miljardia frangia notaaritalletuksia vuonna 1996, yksinoikeuden perusteella saadut ylimääräiset talletukset olisivat vain noin 9 miljardia frangia. Pankin mielestä määrä on vähäinen verrattuna sen koko talletuskantaan.
- (17) Crédit Agricole katsoi, että notaaritalletusten kirjanpitoa koskevien tilintarkastusvelvoitteiden vuoksi ei ollut järjestelmän turvallisuustavoitteen mukaista, että notaaritalletuksia voitaisiin tehdä ulkomailla sijaitseviin rahoituslaitoksiin.
- (18) Crédit Agricolen mielestä maatalouden tukeminen lyhytaikaisilla korkotukilainoilla oli perusteltua yleisen edun vuoksi.

IV

RANSKAN VIRANOMAISTEN HUOMAUTUKSET

- (19) Komissiolle 9 päivänä huhtikuuta 1998 lähettämässään kirjeessä Ranskan viranomaiset esittivät huomautuksensa kysymyksiin, jotka komissio oli esittänyt aloittaessaan menettelyn.

a) *Crédit Agricolelle myönnettyjen oikeuksien alkuperä*

- (20) Ranskan viranomaiset ilmoittivat 9 päivänä huhtikuuta 1998 päivätyssä kirjeessään, että Crédit Agricolelle myönnetty oikeus vastaanottaa ja säilyttää alle kolmen kuukauden notaaritalletuksia perustui 9 päivänä maaliskuuta 1953 annettuun säädökseen, jossa ei asetettu rajoituksia notaaritalletuksille. Ranskan viranomaisten mukaan myöhemmillä määräyksillä, jotka vahvistettiin oikeusministeriön 25 päivänä elokuuta 1972 tekemällä päätöksellä, jota täydennettiin 7 päivänä kesäkuuta 1973, kyseisiä oikeuksia rajoitettiin maaseutualueilla tehtävien alle kolmen kuukauden talletusten osalta.

- (21) Komissio pyysi Ranskan viranomaisilta 22 päivänä syyskuuta 1998 päivätyllä kirjeellä todisteita, joiden avulla voitaisiin osoittaa, että yksinoikeudet oli myönnetty Crédit Agricolelle jo ennen perustamissopimuksen voimaantuloa. Ranskan viranomaiset toimittivat komissiolle 7 päivänä tammikuuta 1999

- jäljennöksen 9 päivänä maaliskuuta 1953 tehdystä oikeusministeriön päätöksestä, jossa todettiin, että niin kutsutut notaarien "vapaa" varat (lukuun ottamatta yli kolmen kuukauden talletuksia, jotka oli toimitettava CDC:lle) voitaisiin vuonna 1930 laaditun ohjeen mukaan tallettaa eri rahoituslaitoksiin, kuten Crédit Agricolen säästökassoihin,
- jäljennöksen valtiovarainministeriön 24 päivänä joulukuuta 1930 antamasta ohjeesta, joka osoitti, että Crédit Agricole oli jo vuodesta 1924 yksi notaaritalletusten vastaanottoon oikeutetuista rahoituslaitoksista.

b) *Syyt ja tavoitteet, joiden vuoksi notaaritalletuksiin liittyvät oikeudet otettiin käyttöön ja säilytettiin*

- (22) Ranskan viranomaisten mukaan kyseisten oikeuksien myöntämisen perustelut ovat: notaarin ammatin erityispiirteet ja tarve järjestää sen valvonta tehokkaalla tavalla, maaseutualueella toimivien notaarien mahdollisuudet käyttää pankkipalveluja ja vastaanotettujen varojen tallettaminen täysin riskittömästi. Viranomaiset muistuttivat, että notaarit ovat julkisia virkamiehiä, jotka toimivat vapaina ammatinharjoittajina. Notaarit ovat erityisvalvonnan alaisia, ja Ranskan korkein oikeus oli luokitellut notaarien kirjanpidon julkiseksi 19 päivänä marraskuuta 1914 antamassaan tuomiossa. Ranskan viranomaiset korostivat myös Crédit Agricolen toimintaa

maaseutualueilla, jossa sillä on selkeästi Ranskan suurin konttoriverkko. Sen konttorien osuus on vieläkin noin 34 prosenttia kaikista toimipaikoista. Yhteensä 64 prosenttia Crédit Agricolen pysyvistä toimipaikoista sijaitsee maaseutualueilla. Lisäksi viranomaiset korostivat Crédit Agricolen notaaritalletuksille tarjoamaa turvallisuutta. Pankki soveltaa rajoittamattomien ennakkovakuuksien järjestelmää, joka perustuu kaikkien alueellisten säästökassojen ja CNCA:n yhteisvastuullisuuteen. Konsernin sisäisen vakuusjärjestelyn vuoksi alueellisen säästökassan ajautuminen konkurssiin on epätodennäköistä ja notaaritalletukset on näin kokonaan katettu vakuuksilla.

- (23) Kuten komissio totesi aloittaessaan menettelyä, Ranskan viranomaiset korostivat myös, että vuonna 1990 perustettu maanviljelijöiden rahoituskulujen alentamisrahasto FAC toimii eräänlaisena vastineena notaaritalletusjärjestelmälle. Crédit Agricole maksoi rahastolle notaaritalletusten tuotoista 3,6 miljardia frangia vuosina 1990—1999. Tähän voidaan lisätä 300 miljoonaa frangia, jotka on myös saatu notaaritalletusten sijoittamisesta kansalliseen maatalouden katastrofirahastoon.

c) *Talletuskannan kehittyminen*

- (24) Ranskan viranomaiset esittivät yhteenvedon Crédit Agricolen notaaritalletuskannan kehittymisestä vuodesta 1973 alkaen. Siitä ilmenee, että vuosina 1973—1997 talletusten määrä oli 15,6—25,4 miljardia frangia (laskettu vuoden 1997 arvoon) ja että talouden suhdannevaihteluja lukuun ottamatta määrä on pysynyt huomattavan vakaana koko jakson ajan. Talletuskanta oli 19,6 miljardia frangia vuonna 1997 (keskiarvo).

d) *Notaaritalletusten hoitoon liittyvät kulut*

- (25) Ranskan viranomaiset vastasivat notaaritalletusten hoitamisesta aiheutuvia kuluja koskevaan kysymykseen, jonka komissio esitti menettelyä aloittaessaan, että näiden talletusten hoitoon liittyvät kulut olivat vuonna 1997 noin 1,77 prosenttia talletusten kokonaisarvosta. Viranomaisten mukaan kulut voidaan jaotella seuraavasti:

- i) 0,29 prosenttia kuluista aiheutui talletusten hoidosta ja maksuliikenteestä, kuten yritystileillä yleensäkin;
- ii) 1,49 prosenttia oli notaaritalletustilien erityispiirteistä johtuvia ylimääräisiä kuluja, joista
 - 0,11 prosenttia tiettyihin erityisiin tilitapahtumiin liittyviä lisäkuluja;
 - 0,96 prosenttia aiheutui siitä, että pääomanliikkeitä koskevia tavanomaisia sääntöjä ei voitu soveltaa;
 - 0,42 prosenttia erityisiä henkilöstökuluja.

Ranskan viranomaisten mukaan nämä kustannukset pienenevät todennäköisesti pitkällä aikavälillä Crédit Agricolen kaikkien toimintojen ja erityisesti tämän toiminnon tuottavuuden parantuessa. Tästä syystä kustannukset olivat suuremmat aikaisemmin.

e) *Crédit Agricole rajoittaa maatalouden lyhytaikaisen rahoituksen kustannuksia*

- (26) FAC:lle äskettäin tehdyn varojensiirron lisäksi viranomaiset huomauttavat 9 päivänä huhtikuuta 1998 päivätyssä kirjeessään, että Crédit Agricolen alueellisten säästökassojen notaaritalletuksista saama nettotuotto oli alusta alkaen käytetty rajoittamaan maatalouden lyhytaikaisen rahoituksen kustannuksia. Rahoitusta oli myönnetty vuoteen 1981 asti maatalous- ja talousministerien päätöksellä määritetyllä korolla. Sitten korot on vahvistanut CNCA siten, että rahamarkkinoiden keskimääräisestä kuukausikorosta on sallittu noin 30 prosentin vaihteluväli. Viranomaisten mukaan päätös lyhytaikaisten luottojen korkojen rajoittamisesta kumottiin vasta äskettäin 3 päivänä helmikuuta 1997 tehdyllä päätöksellä. Viranomaiset korostivat, että Ranskassa

vallitseva alhainen korkotaso on sitemmin vähentänyt tarvetta erilliseen maatalouden suojelumekanismiin.

f) *Crédit Agricolen keskimääräiset varainhankintakustannukset*

- (27) Ranskan viranomaiset ovat komission pyynnöstä esittäneet tietoja, jotka osoittavat, että Crédit Agricolen keskimääräiset varainhankintakustannukset viimeisen kymmenen vuoden aikana ovat pudonneet [...] (*) prosentista vuonna 1987 [...] (*) prosenttiin vuonna 1996 ja tässä vaihteluvälissä on pysytty koko ajan.

g) *FAC:n varojen käyttö*

- (28) Ranskan viranomaiset esittivät komissiolle 9 päivänä huhtikuuta 1998 lähettämässään kirjeessä eräitä täsmennyksiä vuotuisiin maksuihin FAC:lle ja näiden varojen käyttöön.
- (29) Viranomaiset ilmoittivat, että FAC:lle on alusta alkaen myönnetty seuraavat summat ja varat on käytetty seuraavalla tavalla:

TAULUKKO 1

FAC:lle myönnetty rahoitus ja FAC:n toiminta

(miljoonaa Ranskan frangia)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	Yhteensä
Maanviljelijöiden velkojen uudelleenjärjestely	600	394	564	494	467	197	2 716
— koronmaksu	295	213	410	340	324	160	1 742
— konsolidointilainat	86	45	46	51	45	17	290
— saatavista luopuminen	219	136	108	103	93	15	674
— siirrot					5	5	10
Muut toimenpiteet (maatalouden katastrofit)			40	8	33	203	284
Yhteensä	600	394	604	502	500	400	3 000

Lähde: Ranskan viranomaiset.

- (30) Ranskan viranomaiset totesivat, että nämä toimenpiteet koskivat toisaalta Crédit Agricolen asiakkaina olevien maanviljelijöiden velkojen uudelleenjärjestelyä ja toisaalta FAC osallistui erityistoimiin, kuten rahoitti kansallista maatalouden katastrofirahastoa (Fonds national de garantie des calamités agricoles). Viranomaiset korostivat, että Crédit Agricole ja valtio sopivat vuosittain FAC:n ensisijaiset toimet. Järjestelyyn liittyi yleistä etua koskevia tehtäviä maaseudun hyväksi, ja FAC:n toimenpiteistä hyötyivät Crédit Agricolen asiakkaina olevat maanviljelijät eikä pankki itse. Toimenpiteet perusteltiin siten, että Crédit Agricole oli myöntänyt noin 80 prosenttia maanviljelijöiden pankkilainoista. Lisäksi korostettiin, että myös muille pankeille myönnettiin varoja samaan tarkoitukseen 20 miljoonaa Ranskan frangia vuodessa.
- (31) FAC:n toimenpiteitä ei Ranskan viranomaisten mielestä käytetty kompensoimaan Crédit Agricolen varainhankintapolitiikkaa, sillä Crédit Agricolen alueellisten säästökassojen luottotappioihin oli myönnetty vuodesta riippuen vain 15—19 prosenttia FAC:n varoja; 10 prosenttia toimenpiteistä oli

(*) Liikesalaisuus.

toteutettu luopumalla saatavista ja pääosa myönnettiin eri tuotannonaloilla vallitsevan tilanteen perusteella ja nuorille maanviljelijöille toiminnan aloittamiseen. Maanviljelijää kohden keskimäärin myönnetyn tuen määrä (noin 6 000 Ranskan frangia) on vaatimaton, ja se on viranomaisten mukaan myönnetty sosiaalisiin tarkoituksiin.

h) *Yleisiä huomioita notaaritalletusjärjestelmästä*

- (32) Ranskan viranomaiset kiistävät, että notaaritalletukset ovat valtion varoja ja että kyseinen toiminta vääristää kilpailua, kuten komissio esitti menettelyä aloittaessaan. Viranomaiset vastustivat erityisesti sitä, että valtio olisi luopunut sille kuuluvista tuloista, sillä hallinnolliset toimenpiteet ovat periaatteessa aina yleishyödyllisiä. Tästä syystä viranomaiset kiistävät, että notaaritalletuksia koskevaan yksinoikeusjärjestelyyn sisältyisi valtiontukea. Viranomaisten mielestä järjestelmä ei myöskään vaikuttanut yhteisön sisäiseen kauppaan.
- (33) Ranskan viranomaiset katsoivat, että notaaritalletusjärjestelmä otettiin käyttöön, jotta maaseutualueella voitaisiin säilyttää erityisesti notaarien ammattiin liittyvät yleisiä etua koskevat vaatimukset.
- (34) Ranskan viranomaiset muistuttivat myös Ranskan korkeimman hallinto-oikeuden 27 päivänä maaliskuuta 1997 antamasta tuomiosta, jonka mukaan notaaritalletuksia koskeva sääntely ei ole perustamissopimuksen 82 artiklan määräysten vastaista.

i) *Notaaritalletusjärjestelmän tulevaisuus*

- (35) Ranskan viranomaiset ilmoittivat komissiolle 9 päivänä huhtikuuta 1998 päivätyllä kirjeellä, että notaaritalletusjärjestelmää oli tarkoitus tarkastella uudelleen ennen kesää 1998. Tarkoituksena oli keskittää Caisse des Dépôts et Consignationsiin kaikki notaaritalletukset riippumatta niiden kestosta. Crédit Agricole menettäisi näin notaaritalletuksista saadusta tuotosta koituneet taloudelliset edut (ks. jäljempänä 61 kohta, Ranskan viranomaisten 28 päivänä huhtikuuta 1999 päivätyssä kirjeessään esittämät sitoumukset).

V

ARVIOINTI TUESTA

V.1 Valtiontuen sisältyminen tarkasteltaviin toimenpiteisiin

a) *Tuensaajajyitys*

- (36) Tämän menettelyn aloittamista koskevassa vastauksessaan Crédit Agricole totesi, että komissio oli tehnyt tosiasiallisen ja oikeudellisen virheen rinnastamalla kaikki Crédit Agricole -konsernin yksiköt yhdeksi ja ainoaksi tuensaajaksi eli Crédit Agricoleksi.
- (37) Komissio toteaa seuraavaa:
- Huolimatta niistä erityispiirteistä, joita Crédit Agricole -konsernilla on erityisesti paikallistasolla keskinäisen yhtiömuodon ja säästökassojen itsenäisen aseman perusteella, se on kuitenkin selkeästi yhtenäisen kokonaisuuden muodostuva taloudellinen yksikkö. Crédit Agricolen vuoden 1997 toimintakertomuksen mukaan se on yhtenäinen ja hajasijoitettu yhtymä, joka rakentuu kolmesta tasosta (paikalliset säästökassat, alueelliset säästökassat ja kansallinen säästökassa) ja jonka rahoitusasemaa on tarkasteltava kokonaisuutena. Toimintakertomuksessa todetaan, että paikallisia ja alueellisia säästökassoja ja kansallista säästökassaa sitovien yhteisten etujen vuoksi Crédit Agricole esittää taloudellisen tilansa kuvaamiseksi tilinpäätöksen, joka vastaa muiden suurten pankkiryhmien konsernitilinpäätöstä. Näin ollen komissiolla, Crédit Agricolen kumppaneilla ja rahoitusmarkkinoilla ei ole pienintäkään epäilystä siitä, että Crédit Agricole täyttää kaikki oikeudelliset ja taloudelliset vaatimukset, jotka edellytetään sen määrittelemiseksi yhdeksi yritykseksi. Luokituslaitokset ovat tehneet luokituksensa konsernitilinpäätöksen perusteella, jonka konsernitase oli 2,514 miljardia Ranskan frangia 31 päivänä joulukuuta 1997. Konsernin luokitus oli 31 päivänä joulukuuta 1997 AA (Standard & Poor's) ja Aa1 (Moody's). Konsernin ja varsinkin rahoituslaitoksen luottokelpoisuusluokitus määrittää edellytykset rahoitusmarkkinoille pääsyyllä ja on siis olennainen tietolähde sen kustannusrakenteesta, joka voi merkitä sille joko etua tai haittaa saman alan kilpailijoihin nähden.

- Crédit Agricole on tässä menettelyssä esittänyt vain yhden huomautuksen, jotka Fédération nationale de Crédit Agricolen pääjohtaja ja CNCA:n varapääjohtaja ovat allekirjoittaneet. Vastaus esitettiin Crédit Agricolen nimissä. Jos CNCA katsoo, että tämä menettely ei koske sitä, komission on vaikea ymmärtää, miksi se katsoi tarpeelliseksi esittää yhdessä Fédération nationale de Crédit Agricolen kanssa puolustavia huomautuksia.
- Ranskan viranomaiset korostivat, että yksi syy, jonka vuoksi Crédit Agricole katsottiin oikeuteksi notaaritalletuksiin, oli talletusturva, joka perustui kaikkien alueellisten säästökassojen ja CNCA:n yhteisvakuuksiin.

- (38) Näiden seikkojen perusteella Crédit Agricole -konserni voidaan selvästi luokitella yhdeksi yritykseksi. Komissiolla ei siis ole syytä muuttaa menettelyn alussa tekemäänsä arviota tuensaajasta eli siitä, että notaaritalletuksia koskeva yksinoikeus myönnettiin Crédit Agricole -konsernille (ks. asiassa 383/82, Intermills, annettu yhteisöjen tuomioistuimen tuomio⁽⁶⁾). Kysymys notaaritalletuksiin saadusta yksinoikeudesta koituneiden etujen jakamisesta konsernin sisällä on toisarvoinen, eikä komissio aio käsitellä sitä tässä menettelyssä.

b) *Valtion varojen sisältyminen notaarien talletuksiin*

- (39) Kuten Ranskan viranomaiset ovat korostaneet, notaarit ovat oikeushallinnon alaisia julkisia virkamiehiä, joiden ammattia säännellään tiukasti. Viranomaiset muistuttivat erityisesti, että korkeimman oikeuden oikeuskäytännön mukaisesti tiukkojen säännösten kohteena olevat notaarien tilinpäätökset ovat julkisia asiakirjoja. Viranomaiset totesivat 9 päivänä huhtikuuta 1998 päivätyssä kirjeessään, että voimassa olevat säännökset osoittavat, että notaarien tekemät talletukset eivät ole tavanomaisia talletuksia. Notaaritalletuksia koskevaa sääntelyä ei näin ollen voida arvioida ainoastaan pankkialaa koskevien sääntöjen perusteella, vaan arvioinnissa on myös otettava huomioon yleinen etu. Viranomaisten esittämien tietojen perusteella käy selkeästi ilmi, että Crédit Agricole on muodollisten säännösten nojalla useaan otteeseen vahvistettu tarkasti määriteltyjen edellytysten mukaisesti oikeuteksi notaaritalletuksiin.
- (40) Komissio voi näin ollen todeta, kuten se teki menettelyä aloittaessaankin, että
- valtion harkinnanvaltainen tukitoimenpide, jolla myönnetään kyseinen yksinoikeus, tuottaa Crédit Agricolelle suoraan tuloja,
 - valtio käyttää ohjaavaa valvontavaltaa niiden varojen kohdistamisessa, jotka ovat peräisin notaareille, eli viranomaisten alaisuudessa toimiville oikeushallinnon alaisille virkamiehille, tehtävistä pakollisista talletuksista.
- (41) Edellä esitettyjen seikkojen perusteella on pääteltävä, että notaaritalletusjärjestelyssä on kyse varoista, jotka on luokiteltava valtion varoiksi. Ranskan viranomaiset viittasivat korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöön, jonka mukaan notaarien tilinpäätökset ovat julkisia asiakirjoja. Tämä käytäntö vahvistaa päätelmän paikkansapitävyyden.
- (42) Tämän menettelyn aikana viranomaiset mainitsivat velvollisuuksista, joiden voidaan katsoa olevan vastineita, jotka voidaan vähentää Crédit Agricolen notaaritalletuksista saamasta tuotosta ja jotka kumoavat edun, joka liittyy siihen, että notaaritalletukset olivat Crédit Agricolelle lähes ilmaisia. Nämä seikat eivät kuitenkaan vaikuta siihen, että kyseessä olevaan järjestelyyn sisältyy valtion varoja.

c) *Crédit Agricolen saama, etu ja kyseisiin toimeiteisiin sisältyvä tuki*

- (43) Kuten komissio totesi aloittaessaan menettelyn, tuen käsitteeseen kuuluu positiivisten toimenpiteiden kuten varsinaisten avustusten lisäksi toimenpiteitä, joilla eri muodoin vähennetään yrityksen taloutta tavanomaisesti rasittavia kustannuksia, ja jotka ovat vaikutuksiltaan samanlaisia kuin avustukset (ks. yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-387-92, Banco exterior de España⁽⁷⁾).

⁽⁶⁾ Kok. 1984, s. 3809, perustelujen 11 kohta.

⁽⁷⁾ Kok. 1994, s. I-902, perustelujen 13 kohta.

- (44) Menettelyä aloittaessaan komissio korosti myös sitä, että luopumalla notaaritalletuksista saatavista korvauksista (lukuun ottamatta 1 prosentin provisiota notaareille) valtio luopui tilaisuudesta hankkia varoja, jotka se olisi voinut kyseisestä järjestelystä saada. Jos järjestely olisi toteutettu tavanomaisin markkinaehdoin, valtio olisi voinut alusta lähtien saada korvausta kyseisistä talletuksista. Se olisi myös voinut asettaa maksun (korkeat talletuksista), jota tarkistettaisiin säännöllisesti korkotason kehityksen ja pankkialan sekä kyseiseen järjestelyyn oikeutettujen rahoituslaitosten tuottavuuden paranemisen huomioon ottamiseksi. Tarkistuksessa olisi voitu hyödyntää eri pankkien välistä kilpailua, jotta voitaisiin valita kaikkien kilpailukykyisimmät pankit edellyttäen, että ne täyttäisivät vähimmäisvakavaraisuusvaatimukset talletussuojan varmistamiseksi. Tällöin valtion koroista perimiä provisiota olisi voitu korottaa.
- (45) Korvaukset ylimääräisestä varainhankinnasta rasittavat luonnollisesti yleensä pankin taloutta, jos Crédit Agricole olisi saanut talletukset tavanomaisissa markkinaolosuhteissa, esimerkiksi osallistumalla pankkien väliseen tarjouskilpailuun, eikä valtion myöntämän yksinoikeuden perusteella. Crédit Agricole ei kuitenkaan maksa korvausta notaaritalletuksista, vaan se maksaa notaareille ainoastaan 1 prosentin provision talletuskannasta. Ennen menettelyn aloittamista viranomaiset perustelivat korvausten puuttumista siten, että Ranskan lainsäädännössä kiellettiin korvausten periminen alle kuukauden talletuksista. Viranomaiset eivät kuitenkaan ole perustelleet tässä menettelyssä, miksi notaaritalletuksista ei ole maksettu korvausta, vaikka viranomaisten 3 päivänä huhtikuuta 1997 päivätyssä kirjeessä todettiin, että noin 50 prosentissa kaikista notaaritalletuksista Crédit Agricolella talletusaika on yhden ja kolmen kuukauden välillä (yli kolmen kuukauden talletuksia ei tehdä Crédit Agricoleen, vaan ne siirretään Caisse des Dépôts et Consignationsiin). Näin ollen notaaritalletusten vastaanottamista ja säilyttämistä koskevat oikeudet, jotka saadaan lähes ilmaiseksi, poikkeavat tavanomaisista markkinaehdoista, jotka liittyisivät yleensä tällaiseen varainhankintaan.
- (46) Komissio pyysi Ranskaa ilmoittamaan Crédit Agricolen keskimääräiset varainhankintakustannukset, ja viranomaisten mukaan kustannukset olivat esimerkiksi [...] prosenttia vuonna 1987 ja [...] prosenttia vuonna 1996. Crédit Agricolen keskimääräiset varainhankintakustannukset näyttävät kuitenkin käsittävän vastikkeellista varainhankintaa, kuten pitkäaikaiset lainat, ja vastikkeetonta varainhankintaa, kuten yksityishenkilöiden talletukset. Jotta voidaan määritellä lainoihin liittyvä tuki, eli Crédit Agricolen kustannusten keventäminen verrattuna tavanomaisiin markkinaolosuhteisiin, olisi tarkasteltava marginaalikustannuksia eikä keskimääräisiä kustannuksia. On todettava, että lyhytaikaisten luottojen korot olivat Ranskassa 8,3 prosenttia vuonna 1987 ja 3,9 prosenttia vuonna 1996⁽⁸⁾. Näin ollen ei ole epäilystä siitä, että Crédit Agricolelle lähes ilmainen varainhankinta (lukuun ottamatta notaareille maksettavaa 1 prosentin provisiota) vähentää pankin tavanomaisia toimintakustannuksia ja vaikuttaa avustusta vastaavalla tavalla.
- (47) Näin ollen kyseessä oleviin toimenpiteisiin sisältyy valtiontukea toimintatukena, koska tuki keventää pankin tavanomaisia toimintakustannuksia.

d) *Tukien vääristävä vaikutus*

- (48) Toimintatuet ovat erityisen vääristäviä, koska ne vaikuttavat suoraan tuensaajayrityksen tulokseen antamalla niille mahdollisuuden joko ylläpitää kilpailijoita korkeammat toimintakustannukset ilman, että niille aiheutuu haittaa kilpailukykyä puutteesta, tai saada suurempia voittoja ja parantaa siten rahoitusasemaansa. Toimintatuen vääristävä vaikutus on vielä suurempi kun tuen myöntäminen on jatkuvaa, kilpailu on tiukkaa ja kilpailevien yritysten voittomarginaalit ovat pieniä.
- (49) Saatavilla olevat tiedot osoittavat, että 1990-luvulla kilpailu pankkialalla on kiristynyt ja pankkien voittomarginaalit ovat tasaisesti supistuneet⁽⁹⁾. Ranskalaisten pankkien tilanne vaikuttaa epävakaalta, sillä niiden kannattavuus on viime vuosina ollut heikoimmalla tasolla koko yhteisössä (ks. taulukko 2) ja se on parantunut vasta vuosina 1998—99. Tiukassa kilpailuympäristössä, joka johtaa voittomarginaalien kaventumiseen ja kannattavuuden laskuun, luottolaitokselle myönnettyillä toimintatuilla

⁽⁸⁾ Kolmen kuukauden nimelliskorkeus. Lähde: EC economic data pocket book, nro 12/1998, Euroopan komissio, Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto.

⁽⁹⁾ Euroopan keskuspankki, Possible effects of EMU on the EU banking systems on the medium to long term, helmikuu 1999, perustuu OECD:ltä saatuihin tietoihin.

on erityisen vääristävä vaikutus. Tämä viimeaikainen suuntaus jatkuu todennäköisimmin tulevinakin vuosina. Euroopan keskuspankin mukaan talous- ja rahaliitto kiristää kilpailua ja lisää pankkien kannattavuuteen kohdistuvia paineita ⁽¹⁰⁾. Se nopeuttaa pankkialan yhdentymistä Euroopan tasolla varsinkin rajatylittävän toiminnan osalta ⁽¹¹⁾.

TAULUKKO 2

Oman pääoman tuotto-% (ROE)

(omien varojen nettotuotto)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Itävalta	8,6 %	8,6 %	6,9 %	8,7 %	7,9 %	8,1 %	9,6 %	
Belgia	8,3 %	6,5 %	5,7 %	14,1 %	13,2 %	12,9 %	15,3 %	15,3 %
Tanska ⁽¹⁾	- 3,3 %	- 0,1 %	- 21 %	10,6 %	0,1 %	18,5 %	16,1 %	15,1 %
Suomi	5,6 %	- 11 %	- 49 %	- 29 %	- 25 %	- 7,9 %	8 %	15,2 %
Ranska	10,1 %	10,4 %	6,9 %	2,9 %	0,5 %	3,6 %	4,8 %	7,7 %
Saksa	11,9 %	14,4 %	13,2 %	13,6 %	11,8 %	12,6 %	12,3 %	
Kreikka ⁽²⁾	20,8 %	31,5 %	23,1 %	21,6 %	25,9 %	24,4 %	16,7 %	
Irlanti						20,2 %	20,1 %	18,4 %
Italia	12,2 %	9,9 %	7,5 %	8,8 %	3,0 %	3,7 %	5,1 %	3,4 %
Luxemburg ⁽²⁾	6,7 %	7,6 %	8,8 %	19,9 %	20,9 %	19,9 %	22,3 %	23,0 %
Alankomaat	12,3 %	12,7 %	13,9 %	15,9 %	16,2 %	17,0 %	17,6 %	
Portugali ⁽²⁾	12,5 %	12,4 %	8,8 %	9,2 %	7,3 %	7,7 %	10,7 %	13,1 %
Espanja	13,6 %	12,5 %	10,7 %	3,8 %	8,2 %	9,2 %	9,7 %	10,6 %
Ruotsi ⁽³⁾	3,0 %	56,3 %	17,0 %	5,7 %	19,1 %	21,1 %	24,0 %	13,0 %
Yhdistynyt kuningaskunta	14,4 %	8,6 %	7,3 %	19,3 %	27,4 %	28,6 %	25,6 %	26,4 %
Keskiarvo EU-14	10,9 %	11,5 %	8,1 %	9,0 %	8,2 %	10,0 %	11,0 %	
Keskiarvo EU-15						10,1 %	11,1 %	
Keskiarvo EU-11							12,2 %	12,2 %

Lähde: Euroopan keskuspankki, Possible effects of EMU on the EU banking systems on the medium to long term, helmikuu 1999, perustuu OECD:lta saatuihin tietoihin.

⁽¹⁾ Liikepankit ja säästökassat.

⁽²⁾ Liikepankit.

⁽³⁾ Liikepankit, ulkomaiset liikepankit, säästökassat ja vuoteen 1991 osuuspankit yhteensä.

- (50) Crédit Agricole on kannattava yritys, ja se on tuottanut suuria voittoja viime vuosina. Kyseessä olevat tuet (jollei niitä kompensoida vastaavilla ylimääräisillä kustannuksilla, ks. jäljempänä), jotka eivät olleet välttämättömiä kannattavuuden varmistamisessa, ovat antaneet sille mahdollisuuden kasvattaa

⁽¹⁰⁾ Sama em. julkaisu, s. 4.

⁽¹¹⁾ Euroopan keskuspankin kuukausikatsaus, huhtikuu 1999, Euroalueen pankkitoiminta: rakenteellisia piirteitä ja kehitysnäkymiä.

voittojaan ja kerätä lisää omia varoja jakamattomien voittojen ansiosta. Luottolaitosten vakavaraisuussuhteesta 18 päivänä joulukuuta 1989 annetussa neuvoston direktiivissä 89/647/ETY⁽¹²⁾ pankkialalle asetettu vakavaraisuusvaatimus (ydinpääoman osuus on vahvistettu vähintään 4 prosentiksi painotetuista omaisuuseristä, ja omien varojen laajemmassa merkityksessä on oltava vähintään 8 prosenttia) on velvoite, joka rajoittaa luottolaitosten kasvukapasiteettia. Tämä pääomarakennetta koskeva velvoite koskee käytännössä kaikenmuotoisia yrityksiä keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, mutta pankkialalla se on pysyvä, välitön ja suoraan määrällisesti arvioitavissa. Vakavaraisuusvaatimuksen vuoksi sen noudattamisesta ei voida tilapäisesti luopua luottolaitoksen kasvustrategian perusteella. Juuri ja juuri vakavaraisuusvaatimuksen täyttävällä luottolaitoksella ei ole kasvumahdollisuuksia ennen kuin se pystyy hankkimaan uutta pääomaa tai kasvattamaan omaa pääomaansa tuottamalla huomattavasti voittoa. Tehottoman luottolaitoksen kasvumahdollisuudet ehtyvät nopeasti, kun taas paljon voittoa tuottavalla pankilla on sen kannattavuuteen perustuva kasvumarginaali.

- (51) Vakavaraisuusvaatimuksen perusteella on mahdollista arvioida melko tarkasti luottolaitokselle myönnetyn tuen aiheuttamaa kilpailun vääristymistä. Jos tuella on suora tai välillinen omia varoja korottava vaikutus, kilpailun vääristymistä voidaan arvioida painotettujen omaisuuserien avulla. Miljardin frangin toimintatuen avulla, joka johtaa voittojen kasvamiseen 0,6 miljardilla frangilla⁽¹³⁾ verojen vähentämisen jälkeen, jos voittoja ei jaeta vaan suunnataan pankin omien varojen korottamiseen, pankki voisi korottaa taseen painotettuja omaisuuseriä (ottaen huomioon 4 ja 8 prosentin vakavaraisuusvaatimukset) ja siis toiminta-astettaan. Tämä toimenpide merkitsee mahdollista kilpailun vääristymistä, joka painotetuissa omaisuuserissä mitattuna on noin 7,5—15 miljardia frangia (ilman kyseistä tukea pankki ei olisi pystynyt korottamaan painotettuja omaisuuseriään). Tämä osoittaa, että tuilla on huomattava vipuvaikutus rahoitusosalalla. Kyseisiä omia varoja voidaan myös käyttää siihen, että tuensaaja hankkii vähemmistö- tai enemmistöosakkuuksia muista yrityksistä. Crédit Agricolen hallituksen puheenjohtaja totesi rahoitusalan lehdessä⁽¹⁴⁾ helmikuussa 1999 julkaistussa haastattelussa, että Crédit Agricolen 140 miljardin frangin omista varoista kolmannes oli käytettävissä uusia operaatioita varten.
- (52) Voidaan siis päätellä, että Ranskan myöntämällä tuella Crédit Agricolelle on selkeästi kilpailua vääristävä vaikutus rahoitusosalalla, kun otetaan huomioon se, että kyse on toimintatuesta, pankkialan taloudellinen tilanne Euroopassa, ranskalaisten pankkien huono kannattavuus ja pankkialaa koskevat erityiset vakavaraisuusvaatimukset.

V.2 Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan

- (53) Komissio on ottanut huomioon Ranskan viranomaisten ja Crédit Agricolen huomautukset, joissa kiistettiin kyseisen tukijärjestelmän vaikuttavan yhteisön sisäiseen kauppaan. Myös seuraavat seikat pitää kuitenkin ottaa huomioon:
- (54) Koska komissio tutkii kyseisen tuen mahdollisia vaikutuksia koko Crédit Agricole -konsernin tasolla, on tarkasteltava konsernin kansainvälisiä ja varsinkin Euroopan toimintoja. Vuoden 1997 toimintakertomuksen mukaan pankki piti itseään vuonna 1997 johtavana suurasiakkaiden ja kansainvälisenä pankkina. Sen liiketoimet asiakkaiden kanssa muissa jäsenvaltioissa (Ranskaa lukuun ottamatta) muodostivat 37,9 miljardia Ranskan frangia vuonna 1997. Tämä oli selkeästi vähäinen osuus sen kaikista liiketoimista asiakkaiden kanssa (noin 3 prosenttia), mutta määrä on kuitenkin varsin merkittävä, kun otetaan huomioon konsernin koko. Vuoden 1997 lopussa se oli suurin pankkikonserni Ranskassa ja yksi suurimmista koko Euroopassa⁽¹⁵⁾. Pankin ilmoituksen mukaan vuonna 1997 perustetun uuden tytäryhtiön, Indocamin, päämääränä on päästä johtavien omaisuudenhoitoyhtiöiden joukkoon Euroopassa. Pankki noudattaa aktiivista kehityspolitiikkaa Euroopassa, ja sillä on ollut aktiivinen osuus toiseksi suurimman italialaisen pankin Banca Intesan perustamisessa. Kyseinen pankki syntyi Banco Ambrosiano Veneton ja Cariplon sulautumisen myötä, ja Crédit Agricolen 30 prosentin osuus pankista tekee siitä pääosakkaan. Lisäksi sillä on 20 prosentin osakkuus portugalilaisesta Banco Espírito Santo -yhtymästä. Crédit Agricolen toimipisteitä on seuraavissa Euroopan kaupungeissa: Lissabon, Madrid, Bilbao, Gibraltar, Barcelona, Luxemburg, Lontoo, Hampuri, Frankfurt, Tukholma, Oslo, Helsinki ja Pireus. Toimintakertomuksessa vuodelta 1997 todetaan, että pankki

⁽¹²⁾ EYVL L 336, 3.12.1989, s. 14.

⁽¹³⁾ Yksinkertaisuuden vuoksi oletetaan, että verokanta on 40 %.

⁽¹⁴⁾ "Les Echos" -lehden haastattelu, joka julkaistiin keskiyöksi 10.2.1999.

⁽¹⁵⁾ Luokituslaitos Moody'sin antaman luokituksen (johon viitattiin Le Monde -sanomalehdessä, 17./18.1.1999) mukaan Crédit Agricole oli vuoden 1997 lopussa Euroopan viidenneksi suurin pankkikonserni varallisuuden perusteella.

tarkkailee mahdollisuuksia sen aseman vahvistamiseen Euroopan vähittäispankkimarkkinoilla ja sen vakaa rahoitusasema sallii tällaisen kehityksen toteuttamisen. Crédit Agricolen kansainvälinen kehitys edellyttää pääomanliikkeitä esimerkiksi osakkuuksien hankkimiseksi Banca Intesan tai Banco Espirito Santon kaltaisissa rahoituslaitoksissa, ja näin ollen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan vaikutetaan. Konsernin yritys pankki Indosuez on yksi suurimpia ranskalaisia yritys pankkeja ja huomattava osa sen toiminnasta sijoittuu ulkomaille.

- (55) Vaikka näiden toimenpiteiden vaikutuksen arviointi rajattaisiin konsernin alueellisiin toimipisteisiin, kuten Crédit Agricole huomautuksissaan vaatii, on todettava, että kansainvälistä toimintaa ei konsernissa harjoita pelkästään CNCA. Vastoin huomautuksissa esitettyjä tietoja Crédit Agricolen vuoden 1997 toimintakertomuksessa korostetaan, että myös rajaseuduilla toimivien alueellisten säästökassojen kansainvälinen toiminta kehittyi vuonna 1997. Toimintakertomuksen mukaan Pyreneitten Gascognen alueellisen säästökassan toiminta Espanjan baskimaassa on kehittynyt, ja siitä syystä Bankoa, josta Crédit Agricolella on enemmistöosuus, liitettiin konserniin vuonna 1997. Toimintakertomuksen mukaan tämä toimenpide on osa alueellisten säästökassojen kansainvälisten toimintojen kehittämistä. Niiden on tarkoitus CNCA:n suostumuksella laajentaa vähittäispankkitoimintaansa naapurimaihin. Tällainen kehitys ei koske siis pelkästään Crédit Agricolen yritys pankkitoimintaa (corporate banking) vaan myös vähittäispankkitoimintaa, johon notaaritalletuksetkin kuuluvat.
- (56) Vaikuttaa siltä, että ylimääräinen varainhankinta ja tästä saadut voitot, jotka perustuvat notaaritalletuksiin, edistivät suoraan Crédit Agricolen toiminnan rahoittamista muissa jäsenvaltioissa.
- (57) Crédit Agricolelle myönnettyjen oikeuksien mahdollinen vaikutus ei rajoitu vain sen toiminnan laajentamiseen muissa jäsenvaltioissa. Kuten komissio korosti menettelyä aloittaessaan, vaikka luotto-laitokset voivat periaatteessa harjoittaa rajatylittävää toimintaa — siis talletusten vastaanottamista, otto- ja antolainausta — käytännössä toiminnan laajentamiseen ulkomaille on esteitä. Nämä esteet liittyvät yleensä kotimaisten pankkien suojautumiseen kilpailulta, mikä tekee ulkomaisten kilpailijoiden tulon niiden kotimaanmarkkinoille vähemmän kannattavaksi. Kyseiset tuet Crédit Agricolelle ovat tällaisia toimenpiteitä, jotka tekevät Ranskan kotimarkkinoista vähemmän avoimet ulkomaiselle kilpailulle sekä CNCA:n kansallisella tasolla että säästökassojen alueellisella tasolla. Tuet säilyttävät tiettyjen pankkitalletusten osalta voimakkaan kansallisen markkinajaon, mikä on vastoin perustamissopimuksen mukaista markkinoiden avoimuuden periaatetta tilanteessa, jolloin rajatylittävien operatioiden määrä pankkialalla lisääntyy, kuten Euroopan keskuspankki on todennut. EKP:n mukaan kansallisten pankkijärjestelmien yhdentymisen riippuu kuitenkin edelleen verotuksen ja sääntelyn erojen poistamisesta jäsenvaltioiden väliltä ⁽¹⁶⁾.
- (58) Kyseiset toimenpiteet kuuluvat siis perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, koska ne ovat valtiontukea, joka vääristää kilpailua tavalla, joka voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

VI

PÄÄTELMÄT

- (59) Ranskan valtion Crédit Agricolelle lähes vastikkeettomasti myöntämä oikeus talletusten vastaanottamiseen ⁽¹⁷⁾ ja täysin vastikkeeton oikeus talletusten säilyttämiseen ovat perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan kuuluvia toimenpiteitä, joihin sisältyy valtiontukea.
- (60) Komissiolle tämän menettelyn yhteydessä toimitettujen tietojen perusteella näyttää siltä, että kyseiset tuet ovat olleet voimassa jo ennen perustamissopimuksen voimaantuloa. Tästä seuraa, että

— kyseessä olevat tuet ovat laillisia, eikä niiden takaisinmaksua voida vaatia,

⁽¹⁶⁾ Ks. edeltävät alaviitteet nro 9—11.

⁽¹⁷⁾ Lukuun ottamatta notaareille maksettua 1 prosentin provisiota.

— kuten kaikkien voimassa olevien tukien tapauksessa, komission on tutkittava, ovatko ne perustamissopimuksen mukaisia; jos komissio toteaa tuet yhteisen edun vastaisiksi, sen on ehdotettava jäsenvaltiolle perustamissopimuksen 88 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja aiheellisia toimenpiteitä yhteismarkkinoille soveltumattoman tuen osalta.

- (61) Ranskan viranomaiset ilmoittivat 28 päivänä huhtikuuta 1999 päivätyllä kirjeellään komissiolle virallisesti aikomuksestaan kumota Crédit Agricolen oikeudet notaaritalletuksiin ja keskittää notaaritalletukset Caisse des Dépôts et Consignationsiin, joka vastedes vastaa kaikkien notaaritalletusten säilyttämisestä. Valtionvarainministeriö huolehtii talletusten vastaanottamisesta maaseutualueella ja kaupungeissa. Viranomaiset ovat ilmoittaneet, että järjestely tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2000. Se pannaan täytäntöön asteittain koko maassa siten, että järjestely on kokonaisuudessaan käytössä 1 päivänä huhtikuuta 2000. Viranomaiset ovat sitoutuneet toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntötoimet, jotta notaaritalletusjärjestelmää saadaan muutettua pian tämän päätöksen tekemisen jälkeen.
- (62) Komissio on ottanut huomioon Ranskan viranomaisten antaman sitoumuksen. Se katsoo määräajan kohtuulliseksi, ja koska Crédit Agricolelta poistetaan kokonaan ja pysyvästi oikeudet notaaritalletusten vastaanottoon ja säilyttämiseen, se toteaa, että tällä toimenpiteellä lopetetaan tämän perustamissopimuksen 88 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn kohteena olleen tuen myöntäminen Crédit Agricolelle. Sitoumuksen vuoksi ei vaikuta tarpeelliselta tutkia tuen yhteensoveltuvuutta perustamissopimuksen kanssa tai aloittaa perustamissopimuksen 88 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua menettelyä. Komissio voi siis lopettaa asian käsittelyn,

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

1. Ranskan toimenpiteet Crédit Agricolen hyväksi, joiden perusteella se sai oikeuden ottaa vastaan ja säilyttää notaaritalletuksia maaseutukunnissa, ovat perustamissopimuksen 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettut toimenpiteet ovat voimassa olevaa tukea, joka on myönnetty ennen perustamissopimuksen voimaantuloa. Koska Ranska on sitoutunut poistamaan ne 1 päivään huhtikuuta 2000 mennessä, tämä menettely lopetetaan.

2 artikla

Ranskan on ilmoitettava komissiolle kahden kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta ne toimenpiteet, jotka se on toteuttanut poistaakseen 1 päivään huhtikuuta 2000 mennessä Crédit Agricolelle notaaritalletusten vastaanottamiseen ja säilyttämiseen myönnetyt oikeudet.

3 artikla

Tämä päätös on osoitettu Ranskan tasavallalle.

Tehty Brysselissä 8 päivänä heinäkuuta 1999.

Komission puolesta

Karel VAN MIERT

Komission jäsen